

Voisin och att jag var mycket stolt och glad över den. Jag gjorde flera resor med den och den fungerade ju förträffligt och den enda nackdelen den hade eller en av dem i alla fall den allvarligaste det var att den var dragig och kall. Det fanns ingen uppvärmning i den och fönstren och dörrarna höll inte tätt. Det gjorde de inte heller på andra g bilar för den delen men det var kanske ett litet svårt fall och där jag så i slutet på 1928 blev allvarligt sjuk så var det bilen som fick skulden. Jag kom hem från ett regementsmöte i Strängnäs på Sörmlänningarna och då hade jag nära på 42° feber och fick vackert gå och lägga mig i säng. Det visade sig att bakgrunden var allvarlig. Jag hade fått en skada på ~~xä~~ min högra lunga och det gällde livet så jag togs in på Romanäs sanatorium. Det var ju mycket sorgligt. Men jag hade ju att se tillbaks på flera intressanta och lärorika resor. Den mest intressanta och längsta resan jag gjorde den företog jag tillsammans med min svåger Åke Wickman och min gamle vän Bror Martin. Resan sträckte sig över Danmark och Tyskland till Frankrike. Därifrån till Schweiz, sedan Italien, Österrike, Tjeckoslovakien och sedan tillbaka över Tyskland till Rönninge igen. Jag kommer till och med ihåg ~~x~~ vilken dag jag gav mig iväg. Det var den 21 maj 1927, det var min 32-årsdag och just den dagen så landade Charles Lindberg på Paris flygplats med sin Spirit of St. Luis. Vi hann på den första resdagen till Jönköping och där firade ^{och} de två begivenheterna med en liten middag som blev ganska god även rätt långvarig och det kommer jag ihåg ännu idag rätt trötta gossar som fortsatte ner mot söder. När Vi passerade Liège fick vi meddelande om att Drottning Astrid nedkommit med en son. Det var ju en potentiell möjlighet att ~~minix~~ motivera en firning men någon sådan blev inte utav. Den sparsamme och förståndige Martin avstyrde detta. I Paris mötte oss Peder Clason som slöt sig till resällskapet. Vi stannade en vecka i den underbara staden och levde ett härligt bohemliv. Jag hade en hel del bekanta från tidigare Parisresor så det blev minsann inga longörer. Vi smälte in i den lilla svenska konstnärskretsen och det var ju inga tråkiga människor. Som vanligt gick vi på muséer. Mona Lisa gör jag alltid ~~x~~ min reverens för när jag är i Paris och gjorde det givetvis även denna gång. För övrigt följde vi den vanliga rutinen. Sent upp om morgonen, kaffe och en croissant på närmsta café, lunch på någon liten restaurant som ~~x~~ rekommenderas av erfarna Parissvenskar, middag på något annat ställe av liknande slag. Det var minsann inget större problem att hitta på ett ställe att bedriva aftonen som ofta är lång i Paris. Man hinner många ställen om man bjuder till litet också för

den delen. Knepet var emellertid redan på den tiden att undgå ställen att undgå ställen som inte var överhopade av amerikaner och nordbor. De smälte så att säga inte in i miljön. Det fanns rätt många flickor från min bekantskapskrets som studerade språk i Paris och de höll vi naturligtvis tillsammans med uppenbarligen till ömsesidig belåtenhet.

~~ixParisxxxxx~~

Det var inte sista gången jag besökte Paris. Jag begagnade varje tillfälle att få göra en liten tur dit och jag är lycklig för det därför att Paris blev inte riktigt sig själv efter det kriget för den som har upplevt tiden före första världskriget så var det det samma som den skillnad de märkte mellan tiden före det första världskriget och mellankrigstiden var högst betydligt och det var mycket av gemyt och värme och av stadens charm som redan då gick förlorad.

Martin och min svåger reste tillbaka hem när Peder Clason och jag begav oss söderut. Vi hade tur med väderet. Bilen spann vackert den hade klarat sig utan plåtskador i Paris. Jag hade bestämt mig för att vara mycket försiktig och undvika boulevarderna framför allt Chanselysee, men av okänd orsak var jag ändå där en gång och kastade mig in i vimlet. Det är svårt att komma från den ena sidan ~~x~~ av Paris till den andra utan att råka ut för att komma in i denna häxkittel. Det var nu inte så farligt ~~som~~ det såg ut. Stockholm idag är värre än Paris var då när det gäller trafik.

Peder var en utmärkt reskamrat i alla avseenden. Han var välbevandrad i Frankrike. Han visste mycket om konst och arkitektur och blev en förträfflig ciceron. Arkitekten i hans generation hade tagit tid på sig ~~x~~ när de studerade sitt yrke och cyklat kring både i Frankrike Italien och några var väl också i Grekland och sådan lärdom sitter i. Vi tog kvarter i Lyon. Vi kom sent dit. Vi slank in på en pytteliten restaurant där man just skulle stänga och Mme och krögaren var ensamma. Vi blev i alla fall ~~x~~ vänligt ombedda att stiga in och vi tycks ha gjort ett gott intryck båda två och den middag vi bjöds på har jag lätt att dra mig till minnes. Det var hummer och och där vi hade lunch. Det är en mycket gammal stad med minnen från romartiden. Den ligger vid Rhen-Rhone kanalen och där finns en katedral från 1000-talet. Vi åt lunch där och jag fick för första gången se en maträtt som heterà la mode

När jag nu sätter mig ned att skriva något om mina minnen från gångna dagar i stället för att spara därmed till ålderns höst, gör jag det av följande skäl. Ingen vet sina dagars tal, och det kan säkert vara av intresse för de närmaste efterkommande att veta en smula om hur släkten levde från 1800-talets sista år och några årtionden framåt i tiden. Ett visst personhistoriskt, kanske även kulturhistoriskt intresse kan det möjligen också få, om dessa rader sparas och kommer i händerna på någon forskare, som söker detaljer om den tid, som här berörs.

Jag tror vidare, att man i sin mannakrafts dagar kan ge en allsidigare bild av vad man upplevat medan ännu minnet är friskt. Samlandet med det förflutna försummas kraftigare, och man har ännu inte fallit offer för en benägenhet att låta en försonande slöja dölja sorger och ledsamheter.

Sist men inte minst har jag låtit det skälet tala, att ännu personer är i livet, som kände mig under mina första år. De är gamla nu. Jag har inte länge kvar det stödet för mitt minne.

Naturligtvis har jag, som många andra, skrivit dagbok.

Jag tror, att det ligger en smula förnuft i att börja med att skriva om sina minnen innan man blir gammal och tar till skrivandet, därför att man inte har något annat att göra. Redan i det att man gör något för att tiden att gå ligger ju ett tillbakaskjutande av det som borde vara huvudsaken.

Är man lycklig nog att bli gammal och att få behålla sina själsförmögenheter intakta, kan man ju roa sig med att ta sina skrivelser från tidigare år i kritiskt betraktande. Jag tror emellertid, att man ger den bästa bilden av sig själv, när man ännu är i full verksamhet, om man efter egen fattig förmåga försöker måla bilden av sitt liv. Den intelligente efterkommande som möjligen läser en sådan levnadsteckning skymtar säkert trots formens brister, försök till skönmålning eller falsk blygsamhet något av den skrivandes person, och det kanske är det största värdet han får ut, när han läser om en massa händelser, varav en privatpersons liv är uppfyllt.

På så sätt får subjektiviteten ett värde. På äldre år kan man förvärva en viss objektivitet; då skrattar man alltför efter läggning i lämplig tonart åt de yttre och inre konflikter man en gång så intensivt har upplevt.

När minnet trubbas av förlorar konturerna sin skärpa. Och minnet förändras på olika sätt. Det är väl ganska allmänmänskligt, att man kommer ihåg det som man tycker om att komma ihåg. Pessimisten glömmmer inte förargelserna och muntergöken lägger de glada upplevelserna på minnet.

När jag nu har antagit en arbetshypotes är jag naturligtvis angelägen att finna så många skäl som möjligt att stödja den. Jag är emellertid inte blind för att en motsatt ståndpunkt kan försvaras. Ett annat gott skäl förefaller mig mera det, att man under den verksamma delen av sitt liv starkare erfar sambandet med det förflutna än när man släppt taget och låtit livet gå sig förbi. Mera adekvat skulle detta väl kunna uttryckas så, att man då ännu har möjligheten till metafysiskt tänkande.

Om riktigheten av detta mitt resonemang må meningarna vara delade. Ofrånkomligt är emellertid det faktum att för vart år som går blir det stöd för minnet, man har av gamla vänner, svagare. De går bort den ena efter den andra, och man blir alltmer hänvisad till sitt eget minne eller i bästa fall sina dagböcker, om man har några.

Det ligger min natur emot att binda mig av en sådan efterhängsen vana, som dagbokskrivande. Följaktligen har jag ingen, utom resultaten av sporadiska försök att bemästra min motvilja. Mina dagliga tjänsteanteckningar ger mig inte mycken ledning i den framställning jag här skall försöka mig på.

När jag alltså efter dessa inledande spekulationer övergår till ämnet litar jag till förutom mitt eget minne, berättelser av de gamla i min omgivning plus källor som jag hoppas på min goda tur att finna under arbetets gång.

Jag tror det är bäst för mig att välja en ganska traditionell form för min framställning. Hade mitt hittillsvarande liv varit dramatiskt och äventyrsfyllt, eller hade jag levat i eller nära något av tidens stormcentra kanske det hade passat sig med en mera anspråksfull litterär gestaltning. Nu tror jag, att en mera stillsam stil bättre harmonierar med den bild jag vill teckna.

Jag har ju, även om jag inte helt skonats från olycksöden, levt ett ganska lugnt och ofarligt liv på det hela taget; på det hela taget har jag haft tur med vad jag tagit mig för, men turen har inte varit sensationell, den heller. Jag har levat i frid med mig själv, någotsånär, inga stora idéer har fångat mig och förorsakat några själskriser. Jag har visserligen sett en hel del i mina dagar och kanske också upplevat en del, men jag kan icke finna, att något intryck eller någon upplevelse blivit till en vändpunkt i mitt liv.

Jag nämner detta för att förklara frånvaron av litterära höjdpunkter i framställningen, för att tala med Falstaff som "en inledning och varning till läsaren".

När jag föddes, var min fader Axel en ung ingenjör i den grafiska branschen. Han hade lyckats att med en välvillig morbrors hjälp och tack vare egen energi skaffa sig en så god utbildning i facket att han räknade med befordran. Den kom också. Egentligen var pappa från början kemist och hade avlagt en lägre ingenjörsexamen i Norrköping, men han kom aldrig att ens för någon kortare tid ägna sig åt den kemiska industrin. Just på 80-talet började det röra på sig inom tryckeritekniken. Vad som numera kallas fotokemin, tog just sina första steg ut i praktiken. Min fader hade förstått vilka utvecklingsmöjligheter, som inom detta område skulle kunna öppna sig. Med en reskassa om 1.500 kronor begav han sig alltså till Tyskland där han bl a i Leigzig studerade vid läro- och försöksanstalten för de grafiska yrkena, som redan då har anseende som den bästa skolan vid sidan av motsvarande institutet i Wien.

Efter hemkomsten 189. fick min fader anställning vid Generalstabens Litografiska Anstalt, vars chef och ägare var dåvarande ingenjören Algernon Börsell. Vid den tidpunkt det här är fråga om, d v s när jag föddes hade min fader till uppgift att leda arbetet på den fotografiska ateljén. Hans lön var kr i månaden och det räckte till och en smula blev t o m över. Det skulle ej vara till mycken ledning, om jag räknade om vad denna månadslön i dag är värd. Inte bara, att just nu under rådande krigsförhållanden kronans värde underkastas hastigare växlingar. Livsformen var då så olika mot nu, att jämförelsen inte återspeglas av en enstaka siffra. Not av att en liten familj med ett barn kunde leva blygsamt men sorgfritt på kr i månaden, hyra sig ett litet sommarställe, se gäster i sitt hus och därtill tillfredsställa sitt bildningsbehov. Och som sagt ändå få litet över.

Jag har anledning förmoda, att det inte hörde till vanligheten, att en ung man tog så väl vara på sina slantar som min fader, och jag är säker på att det var ganska få i hans krets som så energiskt arbetade på att förbättra sina villkor.

Det ligger nära till hands att forska efter, varifrån hans goda arvsanlag kommit. Min farfar var affärsman, som efter konditioner (?) på flera affärskontor bl a i Gävle hamnade som handlande i Karlanda i Värmland nära norska gränsen. Där föddes min fader. Jag tror, att det var mina farmor, som hade hand om affärsförståndet. Hon hette Laura Biesért och var syster till den sedermera välkände riksdagsmannen och brukspatronen på Töcksfors och Lennartsfors Johan Niklas Biesért.

Min farmor dog emellertid ung, hon överansträngde sig troligen. Enligt kyrkboken var dödsorsaken lungdot. Samtidigt med henne begrovs en liten bror till min fader. Jag har inte undersökt orsaken till att farfar lämnade Karlanda men troligen gick affären omkull.

Farfar gifte så småningom om sig med till Mora gästgivaregård, som på den tiden var en inkomstbringande affär, då till värdshuset hörde en stor brännvinsutskänkning. Min fader kom alltså till Mora.

När han kom till den åldern sattes han i skola i Falun. Enligt egna, delvis dokumenterade uppgifter, var han inget ljus i skolan. På bristande fattningsgåvor kan det inte ha berott utan snarare på de rika tillfällena till angenäma förströelser som Falun gav en uppfinningsrik yngling på den tiden. Sitt glada humör fick han alldeles säkert i arv av farfar, som beskrivs som ovanligt väl utrustad i det hänseendet. Farfar hade dessutom en vacker röst och spelade bra fiol. Som han dessutom såg ovanligt bra ut, blev han, möjligen till sitt eget fördärv, en omtyckt sällskapsbroder.

Farmor dog emellertid ung. Farfar gifte om sig och kom som värdshusvärd till Mora. ~~Någon affärsman var farfar inte, men vacker, glad och musikalisk.~~ Den sista egenskapen lämnade han inte i arv åt sin son.

Farfars sätt att sköta affärer gjorde, att min fader vid års ålder förlorade sitt ekonomiska stöd från hemmet sedan hans styvmor dött.

Varken min farfar, min farfarsfar Lars Carl Lagrelius eller min farfars farfar hade fått mycket stöd av sina föräldrar, de heller.

Anders far, om vilken man inte vet mycket mer än att han var torpare under Slaggårda i Skultuna dog redan innan sonen föddes, själv dog han vid 43 års ålder, som v. pastor i ~~Falu~~ ^{Falu}. Äldste sonen, som var Lars Carl, var då endast 13 år och han i sin tur dog redan när han var 32 år gammal, enligt traditionen av slag under ämbetsutövning. Han var komminister i Bjursås.

Jag har försökt att göra mig en bild av Anders och Lars Carl med stöd av tillgängliga dokument, men det har lyckats mig i ytterst ringa mån.

Det enda säkra förefaller vara, att Anders varit en god ekonom och Lars Carl en glad slarv. Det finns inte så mycket skrivet om enkla lantpräster. Det är ju därför inte omöjligt, att Lars Carl besatt goda egenskaper, som en gång atevistisk skola visar sig igen.

Om spinnsidan vet man givetvis ändå mindre. Farfarsmor lär ha varit mycket vacker, vilket är svårt att tro. Gumman levde nämligen så länge, att hon blev fotograferad; på fotografierna är hon anskrämlig. Men sådana förändringar till det yttre har man ju hört talas om.

På denna lilla tillbakablick har jag inte velat grunda några långtgående reflektioner. Jag inskränker mig till förmodandet, att min fader fick sin blick för ekonomiska ting från sin moders sida, sitt glada sinne och sin anspråkslöshet från sin fädernesläkt, som så länge man kan följa den levt under mycket små förhållanden.

Min moder var norrköpingsflicka. Hon hette Alma Östergren innan hon 1893 gifte sig med min fader. Såväl på fädernet och mödernet härstammade hon från gamla vävar- och färgarsläkter. Vid tiden för industrialismens genombrott hade medlemmar av båda släkterna nått stort välstånd.

Morfars far, som var en av de mest aktade borgarna i Norrköping, var efter tidens förhållanden t o m rik.

Olyckliga omständigheter bl a de svåra ekonomiska kriserna under 1800-talets senare del hade visserligen avsevärt reducerat tillgångarna för min morfar, men min moders hem var ändå burget. Min moder levde hela sin ungdom ett lugnt och kringgärdat liv. Min morfar levde ända till 1913 och mormor dog 1916, jag kommer därför ihåg dem båda mycket väl.

Morfar hade lämnat fädernas yrke och var då jag gjorde mitt inträde på arenan disponent för ett ^{alkoholbottling} spritbolag. Han var en ovanligt vänsäll människa med en utpräglad humoristisk syn på livet. Han hade ett gott huvud men samtidigt ett huvud för sig. En sträng konservatism hade han genom uppfostran förvärvat, och tidens sociala utveckling såg han med synnerligen oblida ögon. Hans ordentlighet var långt driven, och den dominerade på det ekonomiska området. Om jag skulle ge ett negativt omdöme vore det, att morfar saknade företagsamhet i ganska hög grad; troligen hade hans ekonomiska olyckor gjort honom så försiktig. Någon dominerande person var han inte och det ville han heller absolut inte vara. Offentligt framträdande ansåg han säkert t o m suspekt.

Mormor tillhörde även de stilla i landet. Hon var Eksjöflicka och hade tidigt blivit föräldralös. Det hade blivit hennes lott att efter sitt trettonde år äta andras bröd, och ^{hon} fick sin uppfostran i en mycket trång miljö, som satte sin prägel på henne för livet.

Hon hade ~~mycket~~ svårt att komma ur de invanda tankegångarna. Men mormor hade många goda sidor också, hon skötte sitt hus med ordning och reda och höll ett öga på

hela sin omgivning. Både morfar och mormor var nog rätt typiska för sin tids borgerlighet i en medelstor svensk stad, där respektabiliteten kom främst och intellektualismen hade litet svårt att göra sig gällande.

I den miljön på gott och mindre gott, fast alltid respektabelt, hade min moder växt upp, och där togs min fader med vederbörlig misstrogenhet emot.

Som framgår av den lilla återblicken hade mina föräldrar växt upp under mycket olika förhållanden. De är också till sin personliga läggning varandra olika, men gemensamt har de, även om det visar sig i olika former, sin redbarhet och flit och många andra goda egenskaper, som jag med sonlig vördnad skall försöka ge rättvisa åt i det följande.

Jag återvänder emellertid till mig själv i huset vid Tegnérsgatan. Jag var stor och tjock. Jag vägde 4 kg, när jag föddes. Detta och min aptit därtill höll på att ta livet av min lilla spensliga mamma.

Skrek gjorde jag också, dels av högst naturliga orsaker, dels därför att jag hade nässelutslag. De skulle fö plåga mig hela min skoltid. På det hela fungerade jag nog ändå till belåtenhet och beredde följaktligen inte mina föräldrar några större bekymmer än den förstfödde gör genom att ställa dem inför en massa nya problem. Skulle jag berätta något om, vad jag tog mig till under de första åren, vore det säkert inte mycket olik andra barns infall. Nog av att jag var mycket verksam och att mina ingenjörsanlag enligt välvilliga bedömare tidigt visade sig. Jag kommer själv ihåg ett vattenhjul, hopknåpat av spik och en trådrulle, som jag fick så mycket beröm för att jag länge invaggade mig i en behaglig känsla av självtillräcklighet.

Det är lätt att bedra sig, när man försöker forska efter sitt färska minne, därför att man förväxlar det så lätt med berättelser, som man hört om sig själv om och om igen. Som treåring kommer jag emellertid ihåg, det är jag

nästan säker på, att jag med föräldrarna och vår jungfru Tekla, som kom i familjen när jag var två år, var ute vid Sandhamn på utflykt.

Där såg jag en leksakssegelbåt liggande på en soffa. Den ville jag ta med mig hem. Tekla gav mig då en orientering i äganderättens princip. Det måste hon ha gjort på ett begripligt och bra sätt eftersom jag både kommer ihåg det och rättat mig därefter i fortsättningen.

Karlavägen 34

Vi flyttade till Karlavägen 34 år 19.. och jag var då ... år. Det var visserligen en utkant av staden, men Östermalm ansågs då som nu vara en fin stadsdel och läget vid Karlaplan var fritt och trevligt. För oss barn hade det stora fördelar. Vi kunde sätta på oss skidorna och åka rätt ut på Ladugårdsgärde. Mitt emot låg Veterinärinstitutet inom ett stort inhägnat område. Direktören Lundgrens barn var våra vänner, i deras trädgård hade vi stora möjligheter att röra på oss. Stadsbarn av vår sort ha^df ö inte så stora pretentioner i den vägen. Det var nog svårare att vara barn då än nu; det var mycket man inte fick eller inte tordes göra. Möjligheterna kunde alltså inte till fullo utnyttjas. Kanske man kunde räkna med en viss förståelse från föräldrarnas sida, men det fanns många iakttagare, som hade bestämd uppfattning om, hur herrskapsbarn skulle uppföra sig. Bland dem var portvaktsgumman Matilda främst att ta med i beräkningen. Hon hade ögonen med sig och skvallrade. Egendomligt nog gav vi henne inte igen, men det fanns andra ungar i huset som gjorde. Det gjorde de så samvetsgrannt, att vi tyckte att det räckte.

Innan jag lämnar de yttre omgivningarna, skall jag kanske säga ett par ord till om hur Karlaplan såg ut, när vi flyttade dit. Den norra sidan var ännu inte bebyggd med hyreshus, utan där låg som nämnt Veterinärinstitutet. Ladugårdsgärde var helt obebyggt. Dit ledde en väg genom den gamla tullen. De gamla husen, bekanta från Strindbergs "Röda rummet" fanns kvar där, liksom några gamla tobakslador och Kungl Teaterns

kulissmagasin, ett stort rött trähus, av eldfarlig beskaffenhet. Mellan tullen och Veterinärinstitutet låg fullkomligt oförmedlat ett fult hus ute på plan, *55an.*

Där bodde en skolkamrat, som hette Gerhard Carlström. Honom avundades jag intensivt. Hans pappa var vid hofkapellet så han fick sitta på första bänk på operan så ofta han ville. Det var inte konstnjutningen jag avundades honom, den hade jag inte förstånd på, utan den fina platsen och den personliga friheten och att få vara uppe länge.

Karlaplan var inte stenlagd utan mekadamiserad, varmed menades att den befann sig nära urtillståndet.

Det fanns absolut ingen möjlighet att komma snygg över från ena till andra sidan, när det regnat en tid. Nutidens Stockholmare har säkert svårt att föreställa sig de strapatser en kort promenad i sekelskiftets stad kunde medföra.

OM NORRKÖPING

Min mamma var född i Norrköping. Hennes far hette Frans Hjalmar Östergren och tillhörde en gammal Norrköpings- och Östgötasläkt. Den förste med namnet var till yrket trådklippare på messingsbruket i staden. Sonen blev skräddaremästare. Om dessa två är utöver namnen intet känt.

Skräddarens son Anders Fredrik kom emellertid att bli en betydande och välkänd man i Norrköping. Han drev klädetillverkning av betydande omfattning, till att börja med enligt vedertagna hantverksmässiga former. Han torde ha sysselsatt ett hundratal personer innan han avvecklade sitt företag för att låta det uppgå i Drags bolag då industrialismen gjorde sitt intåg i den norrköpingska textilindustrin.

Anders Fredrik torde ha bedrivit andra ekonomiska aktiviteter. Känt är, att han var en av initiativtagarna till Norrköpings Enskilda Bank.

Han gifte sig med en Norrköpingsflicka, Wilhelmina Carolina Sofia Hoffstedt, dotter till en annan klädesmakare,

Martin Christoffer Hoffstedt, vars far invandrat, troligen från Pommern. Svärmodern hette Anna Justina Spaak och var av gammal ansedd familj. Martin Christoffer hade gård vid Samtalstorget i Norrköping, där han såväl bodde som drev sin verksamhet. Huset finnes kvar och ägs nu av Konsum.

Tack vare fil dr Helmfrid, som skrivit sin doktorsavhandling om gården Ståthöga, ~~en~~ gång i Hoffstedts ägo, har vi möjlighet att göra oss en uppfattning om denne man. Han förefaller ha haft ett rätt hårdhänt handlag i affärer. Affärer av olika slag syns ha intresserat honom, kanske mest tomt- och husaffärer. I dessa senare deltog även hans söner, och ~~dessa~~ gjorde även sinsemellan och med fadern en del transaktioner.

Frans Hjalmar, min morfar, var son till Anders Fredrik och Wilhelmina. Eftersom familjen var mycket välsituerad fick morfar en god affärsutbildning. Av någon anledning, som jag inte känner, tog han inte studentexamen i likhet med sina jämnåriga släktingar utan fullbordade sina studier vid en handelsskola i Lübeck. Hemkommen torde han, som det hette, ha kon-
ditionerat på en del köpmanskontor och blev så små-
ningom anställd vid Norrköpings Mekaniska Verkstad. Under en period skötte han som inspektor gården Ingelsta, som fadern köpt och där modern bodde kvar efter dennes död.

Han hade sin sista befattning som disponent för Utskänkningsbolaget i Norrköping. Det kan möjligen för-
våna, att han med sitt påbrå icke ägnade sig åt den fram-
åtgående textilindustrin. En förklaring kan vara, att kusinen Lenning dominerade de företag, som familjen hade förbindelser med. Morfar var en snäll och timid person och tyckte inte om Lenning, som kanske inte heller var så angenäm att ha att göra med.

Någon affärsman var han ju heller inte. Han var på det hela taget av en försiktig läggning och alldeles särskilt när det gällde ekonomi. Jag har anledning förmoda, att han i sina unga år, när det gällde ekonomi, visade en del prov på motsatsen och levde som en förmögen yngling anstår, klädde sig efter senaste mode, roade sig i den mån det var möjligt i det lilla Norrköping och foto-
graferade sig ofta.

Hans allmänna försiktighet berodde väl närmast på uppfostran och på medfödd ovilja mot kroppsansträngningar, redan att vistas på landet, där det var smutsigt utomhus uppväckte hans motvilja. Dessutom tyckte han, att det var för grönt om somrarna. Att han lejde bort sin be-
väringstjänst, var förklarligt. Tyvärr vet jag så litet om mina morföräldrars ekonomi, man talade inte mycket om

pengar i den familjen, inte just mer än att man skulle spara noga på dem. Och det gjorde man. Vad jag vet är, att morfars två svågrar inte levde efter denna princip och att detta ledde till, att deras hustrurs arvslotter snart tog slut och att de gjorde stora skulder däröver. Man skrev på papper dåförtiden, kanske mer än nu, morfar gjorde det och kom därigenom under krisen på sjuttiotalets början i svårigheter. Han måste inställa sina betalningar och bjuda ackord. 16%, om jag minns rätt. Tack vare den tidens liberala lagstiftning innebar detta ingen katastrof, eftersom man kunde "skriva över" pengar på sin hustru, men det blev tydligen en varning för livet. Några ekonomiska risker tog han inte mer.

I sin dagliga gärning vill jag föreställa mig, att morfar var duglig, samvetsgrann och ganska flitig. Skrupulöst ärlig var han dessutom och hade de ~~eg~~enskaper, som konstituerar en gammaldags, konservativ gentleman.

På grund av sitt angenäma sätt, sin stilla humor och oförargliga originalitet fick morfar många vänner, varav han gillade en del, tålde flera och noga undvek somliga.

Kanske ser man fel, när man bedömer en tidigare generation, hur mycket man bemödar sig om att vara rättvis, men nog var den generationen ovanligt hårt fastlåst i de vanor och föreställningar de en gång anlagt.

Morfar var i allt väsentligt lik sin omgivning och klagade som sig borde på nymodigheter som velocipeder, de nya gula spårvagnarna, vars vilda framfart sannolikt skulle reducera antalet invånare i staden m m. Han var emellertid ändå karl att inom de trånga gränser den lokala etiketten medgav utveckla sig till ett älskvärt original.

När jag tänker tillbaka på små händelser, som stannat i mitt minne, förstår jag, när jag sammanställer dem, att han gärna skulle ha velat gestalta sitt liv på ett annat sätt, om inte förhållandena varit honom övermäktiga och om inte min mormor hade hållit honom i så korta tyglar. Mormor var sysslingbarn till morfar. Hon hette som flicka Hoffstedt och tillhörde släktens eksjögren. Även hon var av klädesmakar- och färgaresläkt. Föräldrarna dog tidigt. Fadern var den enda, som omkom i samband med den stora branden i Eksjö, då halva staden lades i aska. Mathilda, så hette min mormor fick då ett hem hos sin farmor, ett strängt fruntimmer. Till förmyndare hade hon sin läspräst Hedner i Asby, en gång riksbekant för sina vackra trädgårdsanläggningar vid prästakället. Det sades, att mormor framlevde sina unga dagar som en fattig flicka, men bevarade förmyndarräkningar tyder icke på, att det var så illa, snarare tvärtom. Mormor var mycket vacker som ung; när hon läste för prästen kallades hon Asby ros, vilket knappast är ett vackert namn på en vacker flicka.

Hon var ståtlig även på gamla dar, men hade ett missbelåtet drag över munnen, som delvis var medfött. Hur det kom sig, att min fina morfar tog sin hustru från "Getapulien", som ansågs vara en löjeväckande landsända, förstår jag inte, men det var kanske därför, att de var så olika till sättet. Det brukar förena hjärtan ibland.

Jag är rädd, att jag kommer att bli litet orättvis, när jag talar om mormor. Hon var visserligen mycket snäll mot mig, och gick t o m någon gång så långt, att hon försvarade mig, när jag gjort något bus, men hon var totalt humorlös och fullständigt ointellektuell och så småljög hon ibland för oss barn, och det märkte vi. Olyckligtvis reagerade hon på ett synnerligen muntrande sätt, när hon utsattes för något practical joke, och sådana fick hon uppleva många. Morfar var därvidlag långt ifrån oskyldig.

Men mormor höll ordning på hus och pigor. Hemmet var alltid pyntat, och hon såg till, att inga lösören bytte plats.

Mormors dagsprogram ändrades inte mycket under den tid morfar och hon bodde i Norrköping; de kom senare att flytta till Stockholm, vartill jag skall återkomma. När de dagliga sysslorna ej tog hennes tid i anspråk, satt hon vid sitt fönster åt Drottninggatan på ett litet podium, fönstret satt högt upp, vid ett litet sybord, på vilket det stod en "syklump". Medan hon sydde höll hon ett vaksamt öga på skvalerspegeln. Hon var nämligen mycket nyfiken. Hon bestred själv energiskt, att så var fallet, hon ville bara titta. Mycket nytt såg hon väl heller inte men säkert morfar med käppen på hans speciella sätt under armen promenerande tillsammans med polismästaren Mauritz Edelstam.

Litet senare hörde hon Norrköpings Tidningar falla ner i brevlådan och ytterligare litet senare hördes morfars fotsteg. Då gick hon och öppnade.

För att åtminstone för egen räkning bryta monotonien tog sig morfar orådet före att låta raka av sitt vackra helskägg för att se vilket intryck detta skulle göra på mormor, när han kom hem. Resultatet blev så lyckat, att han inte glömde det i hela sitt liv. Mormor kände inte igen honom, utan smällde igen dörren mitt för näsan på honom.

Även om min syster och jag inte var bortskämda med nöjen i våra yngre år, led vi nog svårt av tristessen, givetvis i synnerhet, om besöket drog ut på tiden. Jag tror jag led värre än min syster, hon hade anseende att vara snällare, något som medförde en del fördelar. Enligt våra begrepp gick vi söndagsklädda var dag, med alla de risker det medförde.

Jag vet att jag av pur leda gjorde dumheter, bl a skar jag på föreskrivet sätt min kalvkotlett vid kvällsmaten och radade upp bitarna på bordsduken för att det skulle hända något, och det gjorde det.

Jag lärde mig ganska sent att vissla, men under ett besök hos morfar och mormor hade jag kommit på knepet och kom stolt in till morfar som satt vid sitt skrivbord, för att demonstrera mitt kunnande. Morfar såg sig omkring

och sa: Jag tyckte nyss, att jag satt i mitt rum, men jag tycks ha kommit in i en drängstuga. Jag fick lova att aldrig göra så mer. Om jag höll mitt löfte, hade jag att förvänta 10 öre vid avresan. Det var ett hårt bud, men å andra sidan var 10 öre pengar, så jag återupptog inte visslandet förrän jag kommit på tåget och utom hörhåll. Den stränghet man utsattes för på den tiden kom en att tro, att man var ett hopplöst fall, som de äldre var snälla mot på grund av sin godhet. En tes, som aldrig uttalades, men som man levde efter ändå, var att barn var stygga. Själv var jag fullt övertygad om, att jag var mycket stygg. Nog försökte jag efter fattig förmåga att uppföra mig skickligt, men det ledde sällan till något positivt omdöme.

Det fanns inga barn att leka med i Norrköping. Det var ju närmast otur. Bekanta familjer hade inte barn i vår ålder åtminstone inga med lämpliga manerer, utom dr von Unges flickor. Ett försök från min sida, att skaffa mig några kamrater i sandhögen vid S:t Olai kyrktorn slog inte väl ut. Jag hade slagit mig i slang med ett par angenäma busungar och hade kul. Men då kom flickorna von Unge och fick se mig med mina nya vänner. De fnös och sa: om du är tillsammans med de där får du inte vara med oss, var- efter jag var helt isolerad.

Flickorna von Unge har senare beklagat intermezzot, jag får numera vara tillsammans med dem.

När jag 1902 kom in i Carlssons skola hade jag läst hemma för en fröken ett år. Jag fick därför börja i 2:a förberedande. Orsaken, att jag läste hemma var att jag plågades av nässelutslag och hade svårt för att sitta stilla. Denna egenhet var nog dessutom konstitutionell. Utslagen gick över så småningom, men de plågade mig hela skoltiden.

Ganska tankspridd var jag också och måste alltsomoftast väckas ur mina privata funderingar. Inte att undra på att det tog tid för mig att anpassa mig till den för mig nya miljön. Det hände en del innan dess, bland annat att jag av oskicklighet ramlade ur bänken.

Det var också en ny och för mig främmande värld; man kan inte säga att den verkade gästvänlig vid första påseendet.

Till skolhusets port kom man från Karlavägen över den lilla skolgården in i skolhuset. En fönsterlös gång ledde t v till gymnastiksalen, t h till en smal järntrappa, som förde till klassrummen. Närmast trappavsatsen låg t h första förberedandes rum. Dit gick man inte; man umgicks inte med glina.

För att komma till mitt klassrum passerade man, om jag minns rätt ett litet kansli, som t h hade dörr till första klass. 3:e förberedande låg i vinkeln mellan de två sistnämnda rummen. Missminner jag mig inte, så måste pojkarna i 3:e förberedande gå till sitt klassrum genom antingen 2:a förberedandes eller 1:a klass rum. Den senare vägen torde ha undvikits av säkerhetsskäl.

Jag har ännu en bild av miljön kvar i bakhuvudet. Jag kan locka fram den ibland med stöd av någon association.

Allt var prydligt men mycket slitet, märkt i synnerhet i trappan. Inga tavlor, såvitt inte mitt minne sviker mig, inte ens änglarna från Sixtinska madonnan. Bänkarna var gamla och mycket obekväma, inte alls sittriktiga. Inte undra på, att jag ramlade ur min pulpet i något benådat ögonblick, då jag tänkte djupt. Jag försökte glömma olyckan, men blev påmind om den av taktlösa människor ganska länge.

Disciplinen var sträng i Carlssons skola. Det fanns inte mycket möjlighet att manifesteras sin egen särpräglade, individuella personlighet. Eftersom jag var ganska strängt uppfostrad hemma, mötte det inga större svårigheter för mig att hålla mig på mattan, men för andra var det litet värre.

Den enda gång, jag var inblandad i något bus, klarade jag mig med någon smidighet ur knipan. Det gällde ryska smällare. Min medverkan var helt periferisk. Men uppförandebetyget var hotat. Hade detta sänkts, om än obetydligt, skulle målet ha tagits upp på hemmaplan och det var värre än skamvrån. Vi hade nämligen "anmärkningsbok". I den antecknades veckobetyg. Naturligtvis hade vi en hel del ofog för oss, besynnerligt hade det varit annars. Bl a ritade vi ett kors på ryggen med snö på intet ont anande kamrater och skrek "katolik". Mina föräldrar fick reda på det och min fader övertygade mig rätt hårdhänt om att skämtet var dumt.

Nu så här långt efteråt kan jag inte påminna mig, att jag kände någon skräck för lärarinnor och lärare, inte ens skräckblandad vördnad. Jag minns dem med tacksamhet; de hade både vilja och förmåga att plugga i oss ett grundläggande vetande att bygga vidare på.

Vår rektor såg vi inte ofta. Jag skulle träffa honom senare i Östra Real, där han undervisade i matematik. Troligen var han ganska omodern i sina metoder, det var de andra lärarinnorna och lärarna också, kanske även för sin tid. Men faktum är, att vad de lyckades slå i mig har suttit fast bättre än det vetande jag bibringades med modernare metoder i den sk storskolan. Sedan jag blivit litet varm i kläderna gick det ganska bra för mig första året redan.

Vår klassföreståndarinna, fröken, som jag så här efteråt förstår, måste ha varit en god psykolog och samtidigt god pedagog, lyckades med konststycket att få oss alla i klassen flyttade till 3:e förberedande. Detta tillkännagavs vid avslutningen i målsmäns närvaro. Stor glädje och tydligen någon överraskning, som jag för min del

inte kunde behärska. Jag sträckte upp handen, reste mig och ropade: Rundblom också?

En kamrat var för alltid borta den dagen: Ivar Hermelin. Han dog i difteri. Klassen bevistade hans begravning. Det var en ovanligt fin pojke. Hans död grep mig djupt.

Somrarna bodde familjen vid Skurusundet. Vi hälsade på min morfar och mormor i Norrköping, en sommar var vi på västkusten och i Värmland.

Jag berättar detta, därför att ett par ytterst bagatellartade händelser, som har stannat i mitt minne 70 år är förknippade med dem. Inga dialekter är väl så smittsamma som värmländska och norrköpingska. När jag i 3:e förberedande skulle stava högt till ett svårt ord, där det skulle vara ett "ä", uppfattade den stränga fröken Oscara Petersson detta som "ett", tog fram anteckningsboken och konstaterade: första felet i år. Otänkbart att komma med protest. Men det blev det sista felet den terminen. Där var det nog norrköpingskan som spökade.

Det andra minnet är lika futilt. Vi gnodde uppför trappan efter en rast under livlig konversation. Jag måtte ha stött till en förstaklassist, han sa emellertid med en värdighet den han sedermera skulle vidare utveckla, ity han blev generallöjtnant: Du är visst från landet du! Det tog djupt. Jag är inte säker på om vi senare i livet fick tillfälle att göra upp saken, men jag tror gärna det.

Mina två sista år i Carlssons skola måste ha varit rätt monotona, eftersom jag minns så litet av det som då hände mig. Jag måste ha varit ganska flitig, det gick bra för mig och jag fick bra betyg, och kunskaper tillräckliga för att komma in i Östermalm högre allmänna realläroverk.

I huvudämnen hade vi gnuggats ordentligt, framför allt i tyska av J H Stalin, som kunde konsten att slå in kursen med hjälp av Hjorts grammatik och Calvagens lärobok. Jag skulle gärna vilja se den av Stalins gamla elever, som glömt att "die Herringe der Ostsee sind magerer als die der Nordsee" eller Es regnet! Da müssen wir tun wie man in Spanien tut. Was tut man dort? Wir müssen es regnen lassen."

Vi var inte alls sportiga av oss. För oss blev det kälkåkning på rasterna från Floras kulle i Humlegården, där de djärvaste startade lägst upp och vi andra längre ner. På mammas order anslöt jag mig till de försiktiga. Jag hade en sådan där kälke som var avsedd att sitta på, den hade en avrundad bakdel, var smal på mitten och grön. Den hade varit mammas. Jag hatade den: alla kamraterna hade emellertid desto roligare åt den. Jag glömmer aldrig "lövgrodan" (?).

Som jag inledningsvis nämnde fanns det en gymnastiksal i skolan, där vi under befäl av en löjtnant bedrev kroppsövningar någon timme i veckan. Det är bara löjtnanten jag har minne av. Redan ganska tidigt hade jag nog haft på känn, att t o m vuxna människor kunde vara ganska löjliga, en förbjuden tanke, men löjtnanten befäste den.

Vi skulle givetvis lära oss att marschera i takt till egen sång. Löjtnanten kunde sången "Fru Söderström, fru Söderström och lilla mamsell Roos, och giv oss litet sodavatten, sodavatten, punsch. Men när han kommit så långt, hejdade han sig: Nej "punsch" kan vi inte sjunga här, vi sjunger "snus" i stället.

Mars Onsdag 19. (2-172)

Mottagning hos friherrinnan Klinckonström. Många målar-kladdar närvarande, fröknarna Glücksman, Engström, Stuart, m fl de äldre ha besök av Algot Ruhe m fl litterära herrar.

Fröken Glücksman oförskämd som vanligt. Hela familjen på dåligt humör. Swan och jag försöker sätta fart, men resultatet dåligt. Thora läser upp egna dramer för en mer eller mindre galen operasångare, som är glupsk vid supén. Jag flirtar med polskan märkbart mycket. Samtalet kretsar hela tiden kring fredagens maskerad. Flickorna mycket förväntansfulla.

Torsdag 20.

Bal hos Nyströms med middag.

Middagen god, rödvin till desserten. Gunilla Kindberg till bordet. Gunilla bättre än vanligt. Dåligt ärtkaffe d:o cigaretter, inga cigarrer, ej heller sprit i någon form. Jag längtar tämligen snart hem. Flickorna slätstrukna. Märta flirtar med Axel Schard och även i någon mån med mig vårvädret troligen orsaken.

Åker hem med Lilian Harding, som var jämförelsevis trevlig men något skränig.

P.S. Thé på Royal med Märta, Mammie. Axel Schard och en av ynglingarna Sundström. Proppar på hemvägen i Mammie så mycket choklad hon orkar äta. Mammie söt.

Fredag 21.

Storartade förberedelser för kvällens maskerad. Olle och jag målar oss med otaliga sorters skönhetsmedel. Våra dräkter svarta pierroter. Olle med grönt krås, gröna knappar, kalott och strumpor, jag med motsvarande saker ljusblå. Båda var vi gulpudrade i ansiktet med lockar i pannan och vid öronen. Vi hämtar våra damer, Alice Scharin och Ella Lennartsson, samt Knut Bergenstråle i bil. Vi lägger bort titlarna för kvällen redan i bilen.

Anlända finner vi stämningen hos både sällskapet och oss själva för låg, varför vi för gå ned och supera i matsalen, dels för att själva nå tillräcklig initialhastighet, dels för att vänta på att de andra kommer i gång.

Supén animerad. Vi leker att det är bröllopsmiddag och vi, Olle och jag, gifter oss med våra respektiva

damer. Knutte håller såsom pastor tal.

Vi går efter supén upp och dansar. Jag är min dam mycket trogen, så även Olle till en början, tills han finner sitt öde i Maja Bergs skepnad.

Jag själv är enligt föresats relativt lugn och kysser ej onödigtvis några flickor; efter vad jag kan påminna mig bara Olles kärlek och Putte Liljehök, men inte Alice.

Nachspiel på Wilhelmsons ateljé.

Olle sitter på en stol och tittar på Maja Berg nästan hela första timmen, försvinner sedan men återfinnes i en fönsternisch i trappan förmodligen pussandes. Jag i samma förehavande i en fönsternisch en trappa längre ned.

Vid 4-tiden går vi därifrån med avsikt att bege oss hem men stannar på vägen för att "kallna" i Olles biljard. Damerna presenterar sig först nu för varandra.